

DOLAR VE KÜRESEL PİYASALARDAKİ YERİ

MERT ORDAY, ARALIK 2024

GİRİŞ:

ABD doları, II. Dünya Savaşından beri dünyadaki en yaygın rezerv para birimi olarak kullanılıyor. Dolar yaygın rezerv para birimi olmasının yanında küresel ticaret ve fon akımlarında da hala liderlik sahibi. Bu durum, ABD'nin güçlü bir ekonomiye sahip olması, hükümetin demokratik doğasından kaynaklanan güven ve küresel finansal piyasaların yapısının değiştirilmesinin zorluğu gibi başlıca sebeplerden kaynaklanıyor.

Yazımıza başlarken ilk olarak doların 2000'li yıllarda kısmen değer kaybettiğinden bahsetmeliyiz. Fakat doların değerindeki bu düşüş, diğer üç büyük para birimi olan euro, yen ve sterlindeki değer artışlarıyla birlikte gelmedi. Dolardaki bu değer kaybı; Avustralya doları, Kanada doları, Çin renminbisi, Güney Kore wonu, Singapur doları gibi para birimlerinin rezerv para olma eğilimindeki artışla birlikte gözlemlendi.

Peki, doların hakimiyeti tersine çevrilebilir mi?

Mert Orday, BAU İİSBF Ekonomi ve Finans Bölümü 2.sınıf lisans öğrencisidir.

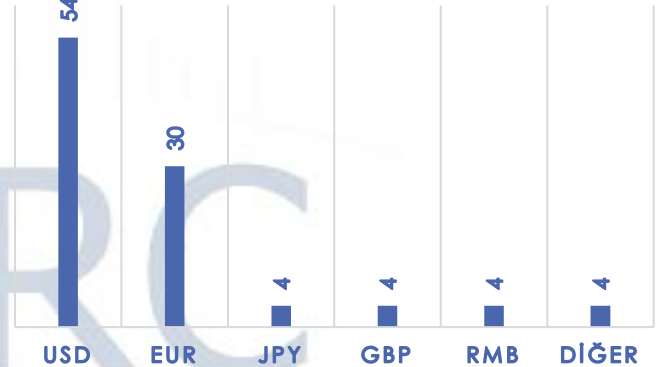
DOLAR YILLARDIR ZİRVEDE!

Bugün dünyadaki döviz rezervlerinin %58'i ABD dolarından oluşmakta.. İkinci sıradaki euronun rezerv varlıklar içerisindeki payı sadece %20. Uluslararası ticaretin %54'ü dolar cinsinden yapılmakta, ikinci sırada %30 ile euro var. Diğer para birimlerinin payı görece çok düşük. Daha da çarpıcı olanı, küresel döviz piyasalarında yapılan işlemlerin %88'inin bir bacağı ABD doları oluşturuyor.¹

Para Birimlerinin Küresel Döviz Rezervlerindeki Payları

Para Birimlerinin Uluslararası Ticaretteki Payları

Son yıllarda ve özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinden sonra, gelişmiş ülkelerin mali yaptırımlarını artırmasıyla, bazı ülkeler dolardan uzaklaşma çabalarını artırdı. Bu çabalarda başı çeken BRICS'in² amacı ticarete ve finansal işlemlerde ulusal para birimlerinin kullanımını aktif olarak teşvik etmek veya alternatif bir para birimi yaratmak.

Kaliforniya Üniversitesi Ekonomi ve Siyaset Bölümü Profesörü Barry Eichengreen, *Project Syndicate* isimli websitesinde yayımladığı makalesinde, BRICS topluluğunun dolara karşı yeni bir para birimi geliştirme çabasını inceledi.

Dünya genelindeki dolara karşı memnuniyetsizlik, Profesör Eichengreen'in araştırmasına göre 1965 yılına kadar uzanıyor. Uzun yıllar süren çalışmalar sonucunda, 1 Ocak 1999 tarihinde piyasaya sürülen euro da, daha önce belirttiğimiz gibi dolara karşı ciddi bir rakip olamadı. BRICS ülkeleri günümüze kadar aşağıda ikinci alt başlığımızda yer verilen önerileri sundu; ancak Profesör Eichengreen'e göre BRICS ülkeleri hâlâ çözüme uzak.

¹ <https://www.atlanticcouncil.org/programs/geoeconomics-center/dollar-dominance-monitor/>

² Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'dan oluşan ve yakın zamanda Mısır, Etiyopya, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni de bünyesine ekleyen bir grup; Suudi Arabistan katılmayı düşünüyor.

Aşağıda bugüne kadar doların hakimiyetini engellemede başarılı olamayan BRICS önerilerinden bahsediyoruz.

BRICS ÖNERİLERİ:

---

1. 2009 yılında, Çin Halk Bankası Başkanı Zhou Xiaochuan, dolar rezervlerini IMF'nin Özel Çekme Hakları (SDR) ile değiştirmeyi önerdi, fakat böyle bir yapay para birimini hesaplarda tutmak ve kullanmak kimse tarafından ilgi çekici bulunmadı.
2. Daha sonrasında Çin Yetkilileri uluslararası ödemelerde kendi para birimleri renminbi kullanılmasını önerdi fakat bu öneri de rağbet görmedi. Çinli şirketler tarafından bu fikir kabul görmüş olsa da küresel olarak renminbi kullanımı ticari ödemelerin %6'sından daha azını oluşturuyor.
3. BRICS ülkelerinin para birimlerinin ortalamasından oluşacak veya altın ve diğer emtialarla desteklenecek bir para birimi için de öneriler sunulmuş olsa da BRICS ülkeleri için Avrupa Merkez Bankası gibi bir kurumun eşdeğeri olmadığı için bu öneri de yönetim sorunları nedeniyle gerçekleştirilemiyor.
4. Başka bir fikir de BRICS ülkelerinin kendi aralarında kendi para birimleriyle ticaret yaparak doları yok sayan bir politika izlemeleriydi. Fakat bu politika bu ülkelerin birbirlerinin para birimlerine karşı bir iştahları bulunmaması ve ticaretin tamamen dengeli olması gibi bir zorunluluk getirmesi sebebiyle işe yaramazdı.
5. Son olarak da Rusya'nın BRICS zirvesinde sunmuş olduğu bir rapor, BRICS merkez bankalarının sınır ötesi ödemeler için dijital bir para birimini kullanmasını önerdi. Bu sistem uygulanabilecek bir düzeye gelseydi, dolar hakimiyeti ortadan kaldırılabilir, katılımcılar birbirlerinin para birimlerini tutmak ve kullanmaktan memnun olabileceklerdi. Teknolojik sorunlar [Project mBridge](#) yoluyla aşılmış olsa bile raporda sunulan öneri yine yönetim sorunları sebebiyle uygulanamadı.

ÇIKARIMLAR:

Bize göre dolar bazı dönemlerde daha zayıf bir performans sergilese bile önümüzdeki dönemde temel para birimi olmaya devam edecektir.

Buna rağmen BRICS ülkelerinin doların hakimiyetini sonlandırmaya yönelik son 15 yıldır devam eden çabalarının devamının geleceği tahmin edilmektedir. Bu ülkeler özellikle ortak bir para birimi ve ortak bir merkez bankası gibi konularda ilerleme kaydedebilirlerse başta kendi aralarındaki olmak üzere uluslararası ticaret ve fon akımları dolar olmadan da sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR:

---

1. <https://www.project-syndicate.org/commentary/brics-kazan-summit-futile-common-currency-effort-by-barry-eichengreen-2024-11>
2. <https://www.vanguard.co.uk/professional/insights-education/insights/why-the-us-dollar-remains-a-reserve-currency-leader>
3. <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/06/11/dollar-dominance-in-the-international-reserve-system-an-update>
4. <https://www.atlanticcouncil.org/programs/geoeconomics-center/dollar-dominance-monitor/>

BAU
BFRC

BAU Finansal Arařtırma ve
Uygulama Merkezi